

Slovenská grafika 20. storočia
Slovak Graphics of the 20th Century

Zuzana Böhmerová
Ivan Jančár

Komáček. Už Robert Brun sa po svojich počiatocných dielach s figurálnymi motívmi začal zameriavať na nepredmetné poňatie grafického diela. Túto tendenciu rozvíjali aj ďalší grafici. Takmer všetci z uvedených autorov začínali zámerou deformáciou figúr, čo neskôr opustili. U Mariána Komáčka sa ešte čitateľne objavujú aj figurálne motívy s viacerými symbolmi odvolávajúcimi sa na staroveké kultúry. Zbavovanie sa konkretizácie tvaru je výrazné u Roberta Jančoviča, Petra Augustoviča, Karola Felixa, ale aj u Igora Bencu. Spôsobu sa objavujú citácie fragmentov zo starovekých kultúr, zriedkavejšie zo starej a novodobého európskeho umenia, pričom si tvoria vlastnú ikonografiu, ktorá býva niekedy aj zmnožovaná, najmä u Igora Bencu. Charakteristickým ostáva prepracovanie celej plochy grafických listov, na rozsiahlych nefiguratívnych plochách sa miestami objavujú drobnejšie figurálne motívy, prípadne len naznačené tvary niečoho konkrétneho. Čitateľnosť týchto diel je náročnejšia, už nie je možná identifikácia na základe zobrazených príbehov alebo aspoň na základe jednoznačných symbolov. Táto podoba slovenskej grafiky sa líši od gestickej alebo geometrickej abstraktnej tvorby na Slovensku práve svojím detailným prepracovaním obrazovej plochy. Nie je to samozrejme najpodstatnejší moment, ale dôležité je, čo sa s ním bezprostredne spája. Ide o hlboké sústredenie a snahu o postihnutie neviditeľného a nehamatateľného, o to čo sa odohráva niekde v kozme alebo vo vnútri človeka. Môže to byť zároveň aj tajomstvo, ktoré je možné cítiť, chápať, ale už nie odhaliť, ako napríklad tajomstvo vieri. Martin Vančo upozorňuje aj na zdanlivý antagonizmus medzi využívaním prvkov moderny a postmoderny u týchto autorov: „V ich tvorbe sa neodrážajú len ich ideové protiklady, ale pluralitná syntéza, ktorá neodsudzuje ten-ktorý výtvarný prejav, avšak v duchu postmodernej ho rehabilituje.“⁴⁸

Ďalším z osobitých autorov je Peter Klúčik. Vo svojich grafických listoch pracuje často aditívnym princípom, priradovaním jed-

notlivých obrazových prvkov vedľa seba. Vzniká takto hustá sieť obrazov vzájomne sa prelinajúcich, ktorých príbeh nikde nezačína a ani sa nikde nekončí. Taktiež v jeho hlbkotlačových grafikách nechýba ironia, sebairónia či nadsázka.

Spomínaní mladší grafici vo väčšej či menšej miere sústreďujú svoju pozornosť na figurálne stvárňovanie, jedným z nich je Igor Piačka. Tvorí napäťe, dramatické podobenstvá vyhrotené do emotívnych ľudských stavov a vztahov. Často zapája autoportrét do obrazovej plochy, ktorý sa stáva priamym účastníkom deja. Jeho pomerne radikálny protipól v interpretácii ľudskej postavy je Katarína Vavrová, ktorej grafické listy majú meditatívny introvertný charakter zvýraznený navyše zasadnením postáv do prázdnego neosobného priestoru, maximálne s drobným architektonickým prvkom.

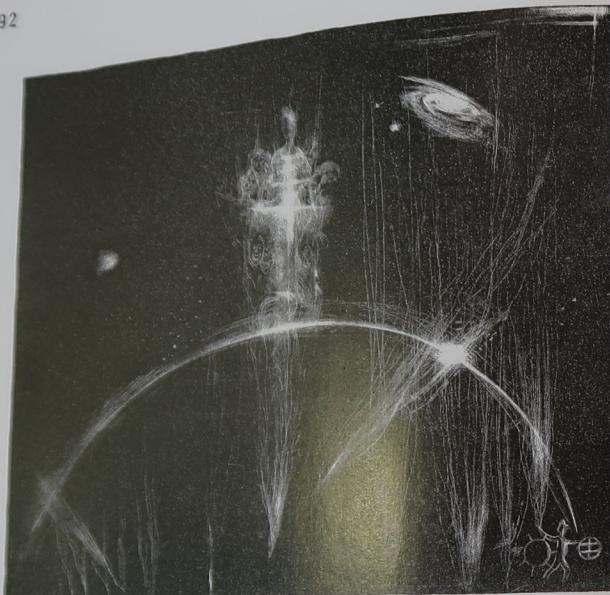
Jedným z najosobitejších predstaviteľov mladej slovenskej grafickej tvorby je Stanislav Černý. V jeho grafickej tvorbe nachádzame paralely s mikroanalýzou sveta pána Blooma v Joyceovom *Odyssееvi*, zo širokého záberu Hesseho Demiana, ale i s kultúrami čiernošskými, indickými – predovšetkým tam, kde spoločný menovateľ je v hľadaní zmyslu života, existencie, či tajomných stránok samotného človeka. V archetypoch, ale vôbec v celej autorovej tvorbe, sa stretávame so znakmi, ktoré majú pevne stanovené kódy, ale taktiež s mnohými novovytvorenými, ktorých význam podmieňuje obsah diela.

Hľadať logickú väzbu medzi tvorbou Vojtecha Kolenčíka v rámci vývojovej línie slovenskej grafiky a v rámci umeleckého odkazu jeho pedagóga by sa na prvý pohľad zdalo trochu umelé. a predsa. Kolenčíkova interpretácia ľudskej figúry prechádza v priebehu osiemdesiatych rokov niekoľkými vývojovými zmenami. Kým spôsobu sa držal prísnych, ohraňujúcich tvarových liníí, v rámci ktorých tvoril uzavorené, do seba ponorené figúry, postupne sa jeho výtvarný prejav čoraz

väčšmi uvoľňoval. Geometrické tvaroslovie sa začalo poddávať spontánnejšej línií až rozpínavosti a agresívnosti jeho figúr.

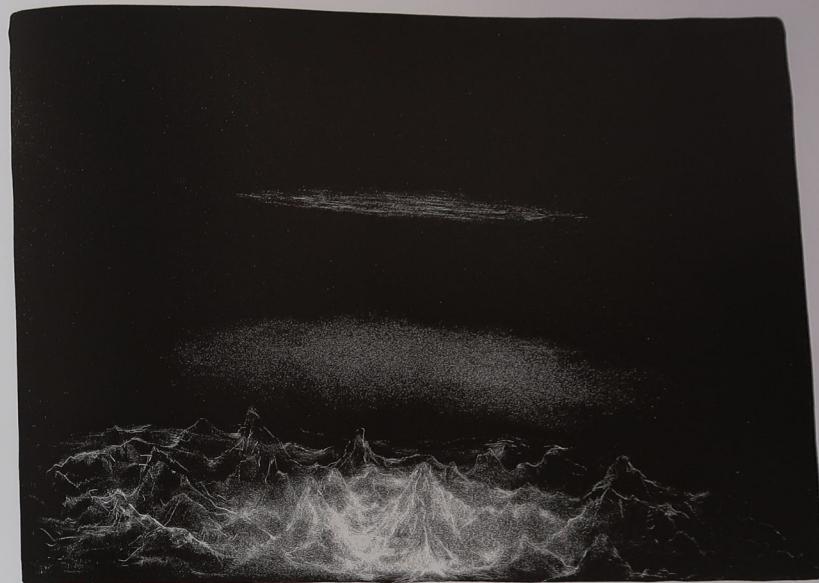
Zatiaľ čo v Čechách nachádzajú veľkú odozvu grafiky blízke mysticizmu, na Slovensku takmer jedinou autorkou, ktorá rozvetvuje túto líniu, je Ingrid Zámečníková. Jej grafické listy sú predchutné nepokojom stáleho hľadania nekonečnosti priestoru a sveta. Mnohé necháva otvorené a mnohé sa snaží zodpovedať, vo svojich grafických listoch i po formálnej stránke nadvázuje na tvorbu Alfreda Kubína.

192

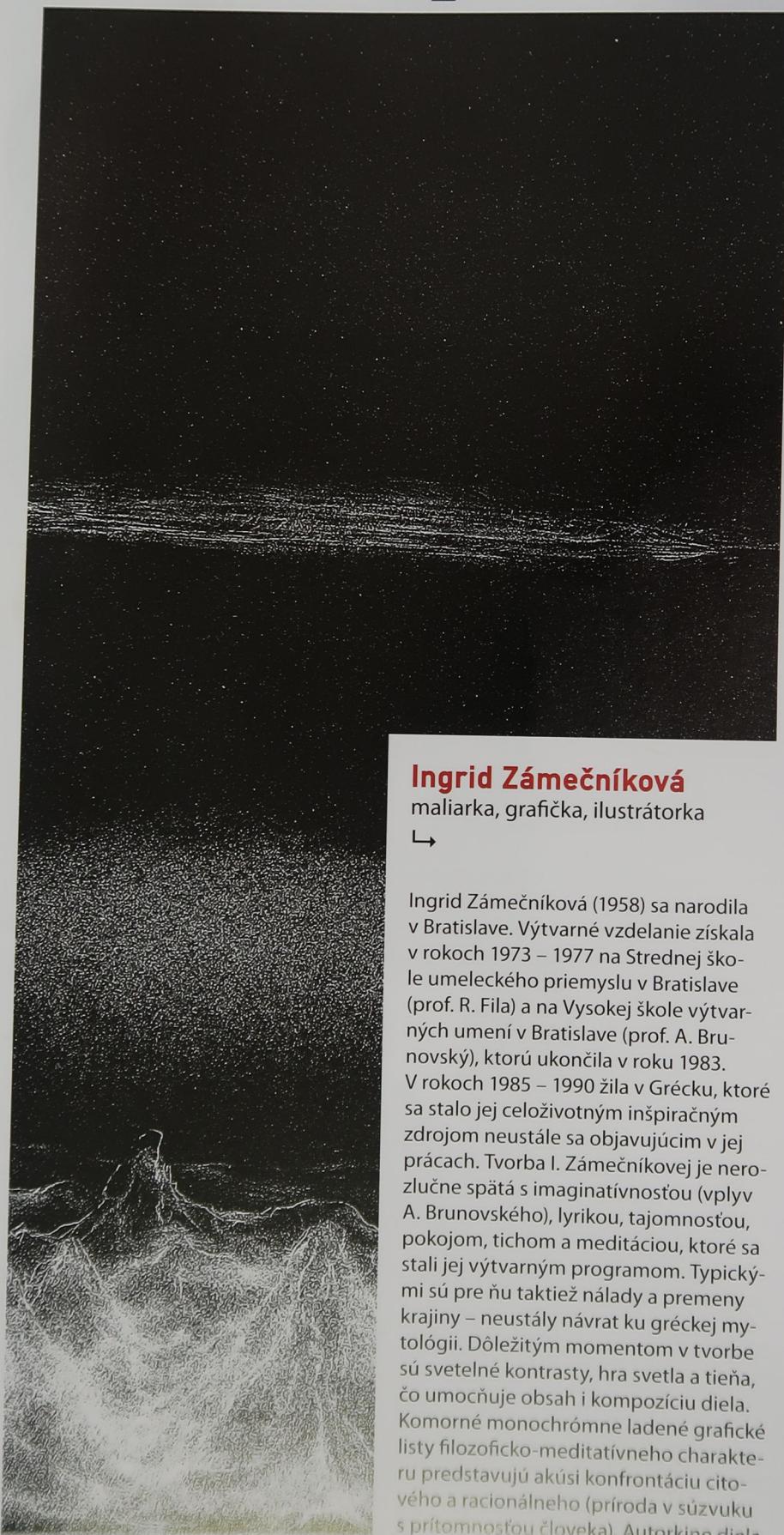

149. Ingrid Zámečníková: Svetlo I., 1991, škrabaná litografia.
Light I., 1991, scraped lithography.

193

150. Ingrid Zámečníková: Svetlo II., 1992, škrabaná litografia.
Light II., 1992, scraped lithography.

Ingrid Zámečníková

maliarka, grafička, ilustrátorka

Ingrid Zámečníková (1958) sa narodila v Bratislave. Výtvarné vzdelanie získala v rokoch 1973 – 1977 na Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave (prof. R. Fila) a na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (prof. A. Brunovský), ktorú ukončila v roku 1983. V rokoch 1985 – 1990 žila v Grécku, ktoré sa stalo jej celoživotným inšpiračným zdrojom neustále sa objavujúcim v jej prácach. Tvorba I. Zámečníkovej je nerozlučne späť s imaginatívnosťou (vplyv A. Brunovského), lyrikou, tajomnosťou, pokojom, tichom a meditáciou, ktoré sa stali jej výtvarným programom. Typickými sú pre ňu taktiež nálady a premeny krajiny – neustály návrat ku gréckej mytológii. Dôležitým momentom v tvorbe sú svetelné kontrasty, hra svetla a tieňa, čo umocňuje obsah i kompozíciu diela. Komorné monochrómne ladené grafické listy filozoficko-meditatívneho charakteru predstavujú akúsi konfrontáciu citového a racionálneho (príroda v súzvuku s prítomnosťou človeka). Autorkine diela

pôsobia očistne minimom vyjadrovacích prostriedkov, charakterizuje ich priestorová hĺbka a špecifické pôsobenie hry svetla, ktoré tu má schopnosť hovoriť. Podobne ako v maľbách aj v grafike mäkko modeluje maliarsky priestor. Postavy ani krajinu nesituje do konkrétneho časopriestoru, nepociťuje potrebu personifikovať svoju predstavu, ale tvorí imaginatívne prostredie, v ktorom sa vynárajú (často len v náznakoch) minuciózne éterické bytosti (ako poslovia či anjeli), či symbolické odkazy (brány, schody, dvere, tunely – preziarené magickým svetlom vedúcim z minulosti cez prítomnosť do budúcnosti). Ak figúra – tak vyjadrená v znakoch, ktorá splýva s krajinou v akomsi turnerovskom opare. Grafické dielo I. Zámečníkovej primárne neráta s vyostrenou pozornosťou a interpretačnou schopnosťou diváka, ponúka zmyslový takmer neverbalizovateľný zážitok z motívu, čerpá z nostalgie po primordiálnej čistote a sile inštinktu. V ilustrátorskej tvorbe sa, vyplývajúc už z uvedeného smerovania, venuje predovšetkým ilustrovaniu poézie (hlavne diel gréckych autorov). Z grafických techník používa litografiu, lept, mezzotintu a suchú ihlu. Autorka svoje obrazy nedatuje, čím si ponecháva k svojmu dielu neohraničený a otvorený prístup, svojim obrazom umožňuje dozrievať a do ich otvorenej osnovy vpisuje svoje aktuálne pocití (niekedy aj vymazávacie pôvodné). Vzhľadom na autorkinu spojitosť s gréckou kultúrou samostatne vystavovala hlavne v Aténach (1989, 2002) či v Thessalonikach (1996), taktiež vo Viedni (2004), samozrejme aj na Slovensku a v Českej republike (1988 – Praha, 1991 – Nitra, 1995 – Medzilaborce, 1997 – Nové Mesto nad Váhom, 1998 – Bratislava, 1999 – Trenčín atď.). Zúčastnila sa na mnohých kolektívnych výstavách (napr. Gratz, Preveza, Cadaqués, Rhodos, Krakov, Varšava, Ancona, Jakarta). Za svoju ilustrátorskú tvorbu získala niekoľko ocenení, napr.: Čestné uznanie v súťaži o Najkrajšiu knihu Československa (1983), Cenu za bibliofiliu v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska (1997) a iné. Jej diela sú zastúpené v zbierkach zahraničných inštitúcií (napr. Galéria Fort v Barcelone, Macedónska univerzita v Thessalonikách), súkromne napr. v Mexiku a Švajčiarsku. Autorka sa venuje maľbe, grafike, knižnej ilustrácii a vitráži. Žije a tvorí v Bratislave.